

Dlatego ciekawe przedsięwzięcie stanowi zapoznanie się z najnowszym komentarzem D. Dziadosza, obszerniejszym niż komentarz Nelsona, i porównanie ze sobą dwóch interpretacji tej samej biblijnej księgi, mających odmienną genezę oraz inne uwarunkowania wyznaniowe i środowiskowe.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Roman BARTNICKI, *Jezus w drodze do śmierci i zmartwychwstania. Komentarz do Ewangelii Marka 8,27 – 16,20. Część II: 14,1 – 16,20*, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa 2019, ss. 476.

Praca ks. prof. Romana Bartnickiego, to zwieńczenie jego komentarza do Ewangelii św. Marka. Dotyczy ostatnich trzech rozdziałów tejże Ewangelii, co zostało zaznaczone już w spisie treści – całość została zaprezentowana jako piąta część komentarza (s. 5 i 7). Książka ma strukturę podyktowaną kompozycją ostatnich trzech rozdziałów Ewangelii św. Marka. Nim jednak przejdziemy do omówienia samego komentarza, musimy odnotować, że został on poprzedzony słowem abp. Stanisława Gądeckiego, przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski oraz przedmową autora. Zaprezentował on w niej zasady, według których będzie komentował tekst. Przede wszystkim więc podejmie próbę objaśnienia filologicznego, opierając się na wybranych słownikach filologicznych i teologicznych (s. 18). Następnie dokona analizy społeczno-historycznej, szukając znaczenia poszczególnych pojęć i całych zdarzeń w kontekście historycznym. Ostatnim etapem komentowania tekstu będzie próba odczytania kerygmatu, przesłania tekstu. Jak sam zauważa: „Autor niniejszego komentarza starał się zrozumieć teksty Marka w świetle całej Biblii, w miarę możliwości spoglądając także na późniejsze ich odczytanie i ma nadzieję, że dokonał tego w świetle wiary Kościoła” (s. 19). Książd prof. R. Bartnicki umieszcza swój komentarz w nurcie egzegezy przeprowadzonej metodą historyczno-krytyczną, chociaż uzupełnił go elementami analizy narracyjnej.

Analizowany materiał Ewangelii św. Marka został podzielony na następujące części: 1. Wprowadzenie do opowiadania o męce; 2. Spisek przeciwko Jezusowi i namaszczenie w Betanii (14,1-11); 3. Przygotowanie posiłku paschalnego (14,12-16); 4. Zapowiedź zdrady jednego z Dwunastu (14,17-21); 5. Ustanowienie Eucharystii (14,22-25); 6. Przepowiedanie Jezusa na Górze Oliwnej (12,26-31); 7. Modlitwa Jezusa w Getsemani (14,32-42);

8. Aresztowanie Jezusa (14,43-52); 9. Proces przed Sanhedrynem (14,53-65); 10. Zaparcie się Piotra (14,66-72); 11. Proces rzymski Jezusa (15,1-15); 12. Król wyszydzony przez żołnierzy (15,16-20a); 13. Ukrzyżowanie i wyszydzenie Jezusa (15,20b-32); 14. Śmierć Jezusa na krzyżu i jej świadkowie (15,33-41); 15. Pogrzeb Jezusa (15,42-47); 16. Zmartwychwstanie (15,1-8); 17. Chrystofanie i wniebowstąpienie Jezusa (16,9-20). Autor nie ograniczył się jednak do suchego komentarza. Zwykle w czasie prowadzonych badań pojawiają się pewne zagadnienia, które należy omówić szerzej. Ksiądz prof. R. Bartnicki dołączył takie zagadnienia w formie sześciu ekskursów: 1. Geneza święta Paschy (s. 150-151); 2. Rytuał Paschy w czasach Jezusa (s. 152-155); 3. Liturgie, obrządki i ryty (s. 156-160); 4. Namiestnicy rzymscy. Poncjusz Piłat (s. 280-281); 5. Cierpienie i gwałtowna śmierć w hellenistycznych i łacińskich biografiach (s. 325-326); 6. Współczesne badania poświęcone starożytnym ukrzyżowaniom (s. 327-331). Autor dołączył również dwa aneksy, które doskonale uzupełniają (1. Problem odpowiedzialności za śmierć Jezusa; s. 412-418) i porządkują (2. Chronologia opowiadań o męce; s. 419-429) całe dzieło.

Przejdźmy teraz do krótkiej oceny sposobu podejścia autora do poszczególnych perykop Ewangelii św. Marka. W przypadku każdego tekstu ks. prof. R. Bartnicki stosuje bardzo klarowny schemat: zagadnienia historyczno-literackie, egzegeza i kerygmat.

W zagadnieniach historyczno-literackich autor dokonuje najpierw delimitacji tekstu, opierając się na bardzo rygorystycznie stosowanych kryteriach osób, miejsc, czasu i tematyki. Następnie dokonuje krytyki tekstu (w przypisach), ograniczając się do najważniejszych wariantów. Jest to pewien mankament komentarza, bo krytyka tekstu jest jednym z zasadniczych zabiegów mających na celu ustalenie tekstu, który będzie przedmiotem analizy. Moim zdaniem krytyka tekstu powinna być jak najbardziej obszerna, aby rzetelnie przeanalizować wszystkie możliwe jego warianty. W przypadku niektórych perykop ks. prof. Bartnicki ukazuje kontekst, a zatem to, co dany tekst wnosi do Ewangelii św. Marka i co ona daje perykopie. W przypadku niemal wszystkich perykop (z wyjątkiem Mk 16,1-8), autor dokonuje analizy narracji. Trzeba powiedzieć, że robi to dość ogólnie, w niektórych przypadkach oczekiwałoby się ukazania np. sposobu poprowadzenia fabuły przez autora, albo zaprezentowania podstawowych elementów opowiadania, które odnajdujemy w danej perykopie. Ważnym elementem tej części analizy jest ukazanie struktury, co autor czyni z dużą precyzją, nawet w przypadku tak kontrowersyjnego pod tym względem

tekstu Mk 14,43-52. Określenie gatunku literackiego, to kwestia kluczowa przede wszystkim do zrozumienia orędzia perykopy w ogólności, a zastosowania właściwej metody analizy literackiej w szczególności. Autor nie zawsze określa gatunek literacki (np. Mk 15,1-15; 15,16-20a; 16,9-20), ale zwykle to czyni, co niewątpliwie ułatwia mu podjęcie wskazanych wyżej działań. Historia tradycji i redakcji oraz określenie historyczności wydarzenia podejmowane przez autora to klasyczne spojrzenie na egzegezę w duchu analizy historyczno-krytycznej. Należy zauważyć, że ks. Bartnicki nie ulega pokusie ograniczenia egzegezy do analizy li tylko literackiej, lecz we właściwych momentach opiera swoje badania na metodzie historyczno-krytycznej analizy tekstu biblijnego.

Egzegeza, to drugi zasadniczy element badań, których dokonuje autor w odniesieniu do każdej z omawianych perykop. Nie chcę tu szczegółowo omawiać każdego z tekstów. Odsyłam czytelników do lektury tej bardzo solidnej części komentarza. Została ona wzbogacona o obszerną dyskusję z autorami piszącymi w różnych językach (bibliografia ma 47 stron), a więc należących również do różnych środowisk naukowych – francuskich, włoskich, niemieckich i angielskich.

Ostatnim zasadniczym elementem badań ks. prof. R. Bartnickiego jest określenie kerygmatu, czyli przesłania tekstu. Zwykle jest on zwięzły (ok. 2 stron) acz treściwy. Wskazane w nim zostały najważniejsze elementy orędzia perykopy, które winno być treścią przepowiadania.

Publikacja ks. prof. Romana Bartnickiego jest godna polecenia wszystkim, których interesuje wszechstronne podejście do Ewangelii św. Marka. Cieszę się, że praca ta ujrzała światło dzienne. Jest ważnym głosem we współczesnej literaturze poświęconej drugiej Ewangelii. Jest to praca o tyle ciekawa, że prezentuje swoistą analizę „przejścia” od analizy diachronicznej do analizy synchronicznej tekstu biblijnego. Polecam jej lekturę wszystkim czytelnikom, zarówno specjalistom jak i tym, którzy swoją przygodę z Biblią dopiero zaczynają.

ks. Sławomir Stasiak, Wrocław